

PRZEBIEG ASPIRANTURY Z GEOLOGII W LENINGRADZKIM INSTYTUCIE GÓRNICZYM

Leningradzki Instytut Górniczy jest jedną z najstarszych uczelni tego typu na świecie, a najstarszą na terytorium ZSRR. Ma on ogromne tradycje naukowe w dziedzinie wychowania kadr dla nauki i przemysłu. W czasie swego 181-letniego istnienia (założony w 1773 roku) odegrał wielką rolę w rozwoju górnictwa metalurgii, geologii i dziedzin pokrewnych.

Obecnie L. I. G. szkoli na ośmiu fakultetach liczne zastępy młodzieży, która po skończeniu studiów idzie do pracy w swych zawodach na całym rozległym terytorium Związku Radzieckiego.

Jednocześnie ze szkoleniem młodzieży Instytut w swych laboratoriach wykonuje liczne badania naukowe, które wiążą się z potrzebami różnych dziedzin gospodarki narodowej. Badania te wykonywane są przez personel katedr: profesorów, docentów, asystentów i laborantów. Warto przy tym zaznaczyć, że wielu laborantów jest absolwentami wyższych uczelni.

Głównym zadaniem docentów i asystentów jest praca dydaktyczna. Głównym zaś zadaniem aspirantów jest praca naukowa, która ujęta jest w ramy ścisłego planu. Szczegółowiej chcę omówić aspiranturę. Uwagi te są aktualne, zwłaszcza teraz, gdy wielu geologów interesuje się aspiranturą i ma zamiar ją odbyć. Aspirantura w ZSRR zgodnie z ustawą trwa 3 lata. W tym czasie aspirant zobowiązany jest zdać ustaloną ilość egzaminów oraz wykonać i przedstawić Radzie Naukowej Instytutu pracę, zwaną dysertacją kandydacką, oraz tę pracę obronić.

Egzaminy stanowiące pierwszą część aspirantury, czyli minimum kandydackie, są następujące: filozofia marksistowsko - leninowska, język obcy (angielski lub niemiecki, a dla obco-krajowców rosyjski) oraz dwa lub trzy, rzadziej cztery egzaminy specjalnościowe. Przedmioty specjalnościowe dobrane są tak, że pierwszy obejmuje ogólnie daną specjalizację, w której

aspirant się szkoli (np. „Stratygrafia paleozoiku“ lub „Złoża pochodzenia magmowego“, lub „Geologia techniczna w budownictwie“ itd.). Egzamin drugi i trzeci dotyczą przedmiotów, które na ogół nie są wykładane, a obejmują zakres swym zagadnienia specjalne, związane ściśle z dysertacją, lub dotyczą metod pracy, które aspirant będzie stosował, (np. „Metody geologiczno - poszukiwawcze przy opracowaniu złóż pochodzenia magmowego“ lub „Karbońskie złoża węglowe w ZSRR“, lub „Sposoby określania przyływu wód w czasie przeprowadzania prac geologiczno - poszukiwawczych“ itd.).

Aspirant z chwilą przyjęcia i zatwierdzenia w Instytucie otrzymuje skierowanie do jednej z katedr i przydzielony jest imiennie do jednego z członków katedry, który przez cały okres aspirantury jest jego kierownikiem naukowym. Kierownik naukowy przeważnie jest profesorem, czasem docentem. Musi on jednak mieć stopień naukowy doktora nauk.

Z kierownikiem naukowym w pierwszych tygodniach aspirantury należy zestawić plan pracy, który obowiązuje po zaakceptowaniu przez Katedrę i zatwierdzeniu przez Radę Naukową Instytutu. W planie określone są egzaminy (ich zakres oraz termin zdania), temat pracy dysertacyjnej, a także terminy referatów, które aspirant zobowiązany jest wygłosić na posiedzeniach katedry. Na ogół obowiązuje wygłoszenie dwóch referatów w ciągu trzech lat. Co najmniej jeden z nich dotyczy dysertacji (np. metody pracy, ewentualnie któregoś z rozdziałów dysertacji, który aspirant chce poddać specjalnej dyskusji na forum katedry).

Praca pedagogiczna obowiązuje aspiranta w wymiarze 50 godzin w trzech latach. Przeważnie wygląda to tak, że na drugim lub trzecim roku aspirant wygłasza kilka wykładów dla studentów. Na wykładach tych obecny jest kierownik naukowy i ewentualnie inni członkowie katedry, a sposób wygłoszenia wykładów omawiany jest krytycznie na najbliższym posiedzeniu katedry.

Pozostały czas z 50 godzin przeznaczonych na pracę dydaktyczną aspirant wypełnia prowadzeniem ćwiczeń ze studentami.

Przygotowując się do egzaminów aspirant korzysta z biblioteki Instytutu i ze wszystkich możliwych bibliotek w Leningradzie (w Akademii Nauk, w Bibliotece Publicznej, w domach kultury) oraz z laboratoriów. Prócz tego dla każdego zdawanego przedmiotu aspirant ma zapewnione godziny konsultacji w ilości 10—20 u odpowiedniego specjalisty.

Jako pomoc do egzaminów z filozofii oraz z języków prowadzone są regularnie zajęcia, które trzeba odbyć na pierwszym roku aspirantury (wykłady, ćwiczenia, seminaria).

Kierownik naukowy zobowiązany jest przeprowadzać konsultacje z aspirantem, na które przeznaczona jest 50 godzin rocznie. Wszystkie godziny konsultacji wchodzi w obowiązkowe go-

dziny pracy pedagogicznej profesorów czy docentów. Jeżeli zajdzie potrzeba konsultacji ze specjalistami spoza Instytutu, dyrekcja Instytutu kontaktuje aspiranta z odpowiednim fachowcem.

Czas zdania egzaminów minimum kandydackiego przewidziany jest teoretycznie na półtora roku. Zwraca się jednak ogromną uwagę, by aspirant skracał jak najbardziej okres zdawania (do 15 miesięcy lub nawet do jednego roku), by więcej czasu pozostało mu na dysertację.

Do wykonania dysertacji wymagana jest samodzielna praca terenowa w przeciągu dwóch sezonów letnich. Na ogół pierwszy sezon letni aspirant spędza w terenie pod koniec pierwszego roku aspirantury, a drugi w roku następnym. Kameratealne opracowania zaczyna się natychmiast po powrocie z pierwszego pobytu w terenie, a często już jednocześnie z pracami terenowymi (np. w przemysłowych jednostkach geologiczno - poszukiwawczych). Prace kameratealne aspirant wykonuje przeważnie z jednoczesnym przygotowaniem ostatnich egzaminów.

Po powrocie z pierwszego pobytu w terenie aspirant z kierownikiem naukowym precyzują temat dysertacji (często bowiem na początku temat został określony ramowo). Temat sprecyzowany, zatwierdzony jest przez Radę Naukową i nie ulega już zmianie. Aspirant więc co najmniej na dwa lata przed zakończeniem dysertacji zna dokładnie jej temat, zakres oraz wie, czym do jej wykonania dysponuje.

Należy zaznaczyć, że tak samo jak przy wyborze swej specjalizacji, również przy precyzowaniu tematu pracy najczęściej ma do powiedzenia sam aspirant. Kierownik naukowy w tym wypadku spełnia głównie rolę doradcy. W takim postępowaniu, które weszło niejako w „zwyczajowe prawo“, przejawia się głęboka troska o to, by młodemu specjalistcie, wchodzącemu na szeroką drogę nauki, wolno było samemu wybrać ten kierunek, w którym jego zdolności i zamiłowania będą zawsze najlepszymi bodźcami w przyszłej jego działalności. Tu między innymi leżą źródła entuzjazmu i zadowolenia z pracy, typowe dla naukowców radzieckich.

W celu uzyskania materiałów do pracy dysertacyjnej aspirant za zgodą dyrekcji Instytutu zwykle angażuje się do jednej z jednostek geologiczno-poszukiwawczych przemysłu. Przyjmowany tu jest na stanowisko kierownika grupy terenowej, a czasem kierownika ekspedycji. Daje to możliwość zebrania obszernych materiałów do dysertacji. Angażująca jednostka udostępnia również swoje materiały archiwalne, które aspirant może wykorzystać. Często masowe analizy chemiczne i badania laboratoryjne wykonywane są w angażującej jednostce organizacyjnej.

Nie rzadko dysertacja jest w dosłownym brzmieniu zagadnieniem interesującym jakis

przemysł Np. temat kandydacki „Sposoby walki z pęcznieniem glin w kopalni węgla“ bezpośrednio interesuje przemysł węglowy lub temat „Geologia i geneza złóż siarczkowych w rejonie x i określenie kierunku ich poszukiwań“ — interesuje przemysł metali kolorowych.

Pracę dysercyjną w trakcie pisania przedkłada się rozdziałami kierownikowi naukowemu i dyskutuje się nad nią na posiedzeniach katedr. Po zakończeniu całości pracy poddaje się ją jeszcze raz dyskusji i dopiero po przyjęciu jej przez Katedrę może być przedłożona Radzie Naukowej Instytutu. Streszczenie pracy drukowane w 100 egz. rozsyła się do tych instytucji w ZSRR, które się danym zagadnieniem mogą interesować. Instytucje te mogą się wypowiedzieć o pracy i mogą przysyłać delegatów na obronę pracy.

Obrona dysertacji jest publiczna. Zawiadomienie o obronie podaje radio i prasa miejscowa. Obrona odbywa się w ciągu dwóch miesięcy po złożeniu pracy Radzie Naukowej.

Poza opisaną formą odbywania aspirantury 3-letniej są jeszcze inne sposoby, a mianowicie „bez oderwania od pracy zawodowej“ i „aspirantura roczna“.

Ten pierwszy sposób jest bardzo częsty. Liczni asystenci zdają systematycznie egzaminy

minimum kandydackiego oraz pracują nad dysertacją, którą przedkładają Radzie Naukowej. W tym wypadku kierownikiem naukowym jest z reguły kierownik katedry.

Pracownik Instytutu, który zdał wszystkie lub prawie wszystkie egzaminy minimum kandydackiego i ma zaawansowaną dysertację, może wystąpić do Rady Naukowej Instytutu o „aspiranturę roczną“. Jest to zwolnienie z obowiązków pracy zawodowej na przeciąg roku z zachowaniem etatu. W tym okresie należy złożyć i obronić dysertację kandydacką. Podobnie jest z rocznymi zwolnieniami z obowiązków pracowników dla dokończenia doktoratu.

Roczne aspirantury i roczne doktoraty otrzymują tylko ci pracownicy, którzy mają celujące wyniki ze zdanych egzaminów minimum kandydackiego oraz wykazują się dobrymi wynikami w pracy zawodowej i biorą czynny udział w pracy społecznej.

Tak więc w ZSRR rosną kadry fachowców, którzy mają wielkie możliwości szkolenia się na wszystkich stanowiskach, w każdym miejscu pracy. Fachowcy ci podnoszą swoje kwalifikacje zawodowe, a jednocześnie wychowują się na świadomych i czynnych członków społeczeństwa socjalistycznego.